5.1.3 Pisanje skupaj/narazen: pridevniške zloženke

V strokovno-znanstvenem pisanju uporabljamo veliko samostalnikov in pridevnikov, lahko bi rekli kar izrazito veliko v primerjavi z leposlovjem. Med pridevniki dalje izstopajo štiri skupine – ponazorimo jih s primeri:

a) *vzgojno-izobraževalni*, *javno-zasebni*, *stanovanjsko-poslovni*;

b) *psihofizični*, *angloameriški*, *kupoprodajni*;

c) *10-milimetrski*, *petnajstodstotni*, *tridnevni*;

č) *zemljiškoknjižni*, *socialnovarstveni*, *poznobaročni*.

Kaj je naštetim pridevnikom skupno? Vsi so nastali iz dveh polnopomenskih besed, zato sodijo med zloženke. Sem smo jih vključili, da odpravimo dvom o njihovem zapisu.

Glede na zgradbo podstave obstajata dve skupini pridevniških zloženk: priredne in podredne.

5.1.3.1 Priredne zloženke

Zapis prirednih zloženk smo srečali že pri obravnavi vezaja (podpoglavje 5.1.1.6.1 ali četrto poglavje e-učilnice). Med priredne zloženke spadajo vsi primeri iz zgornje skupine (a). Vezaj v njih pomeni 'in' in oba pridevnika (lahko pa tudi več pridevnikov) povezuje kot enakovredna. Taki so še *frizersko-brivski*, *slovensko-hrvaški*, *zeleno-belo-rdeč* ipd.

Tudi primeri iz zgornje skupine (b) so po podstavi priredni, vendar pa je njihov prvi del okrnjen, zaradi česa se je pri njih uveljavil zapis brez vezaja, npr. *psih(ični) in fizični* > *psihofizični*, *angl(eški) in ameriški* > *angloameriški*. Taki so še *evroatlantski*, *kardiovaskularni*, *avstroogrski* ipd.

5.1.3.2 Podredne zloženke

Med podredne zloženke sodijo primeri iz zgornje skupine (c). Tudi del podrednih zloženk in izpeljank iz njih smo že srečali, in sicer ravno tako pri vezaju, kjer smo spoznali, da vezaj pišemo v besedah, katerih prvi del je številka, črka ali drug simbol ter kratica, npr. *5-članski*, *n-kotnik*, *Δ-kritičen*, *USB-ključ*.

V povezavi s tukajšnjo temo si velja zloženke s številko pogledati še nekoliko pobliže.

Če število na njihovem začetku ni zelo visoko, imamo poleg zapisa *5-članski* še možnost celočrkovnega *petčlanski*. Nekaj dodatnih primerov smo združili v Tabelo 5.1.

Tabela 5.1: Pisanje skupaj/narazen: primeri zloženk iz številnika in samostalnika

Besedna zveza	**Tvorjenka iz besedne zveze = 1 beseda (zloženka)**
sedem centimetrov	7-centimetrski = sedemcentimetrski
12 km	12-kilometrski = dvanajstkilometrski
deset evrov	10-evrski = desetevrski
50 kg	50-kilogramski = petdesetkilogramski
60 vatov	60-vatni = šestdesetvatni
64 minut	64-minutni = štiriinšestdesetminutni
petnajst mesecev	15-mesečni = petnajstmesečni

Iz tabele je razvidno – pa tudi pri obravnavi simbolov smo na to že opozorili –, da se merska enota za količino piše nestično (gl. prvi stolpec), ko pa iz take zveze naredimo pridevnik (drugi stolpec), je ta v celoti ena skupaj napisana beseda.

Ker zadrego o pravilnem zapisu pogosto prinašajo odstotki, ponovimo pravilo še izrecno pri njih:

- *15 odstotk<u>ov</u> = 15 %* (dve besedi, vmes je presledek)
- *15-odstot<u>ni</u> = petnajstodstotni = 15%* (v vseh treh zapisih ena beseda, zloženka)

Nova pravila Pravopisa 8.0 (2023) trenutno še kot predlog v drugem primeru prinašajo tudi zapis z vezajem: *15-%*, ki je ponekod že v rabi in je dejansko smiseln, saj enoumno pove, da je celotna beseda pridevnik, vezaj pa ima na mestu, kjer se pri nesimbolnem zapisu s številko rabi že sicer: *15-odstotni = 15-%*.

V tej vrsti pridevniškega zlaganja imamo še eno skupino. Če so prejšnji primeri zloženk nastali iz številnika in samostalnika, ima druga skupina podstavo iz pridevnika in samostalnika, npr. *delovno pravo > delovnopravni, državni zbor > državnozborski.* Na ta način pogosto nastajajo pridevniki, ki so skupaj s še dodatnim samostalnikom strokovni izrazi ali termini, npr. *delovnopravna imuniteta, državnozborske volitve*. Še nekaj takih pridevnikov je v Tabeli 5.2.

Tabela 5.2: Pisanje skupaj/narazen: primeri zloženk iz pridevnika in samostalnika

Besedna zveza	**Tvorjenka iz besedne zveze = 1 beseda (zloženka)**
srednji vek	srednjeveški
visok tlak	visokotlačni
topla greda	toplogredni
mlečna kislina	mlečnokislinski
nacionalna varnost	nacionalnovarnostni

stavčni člen	stavčnočlenski
kulturna politika	kulturnopolitični

Če nekatere zgornje primere za hiter ogled ponovimo še v okvirčku, so videti tako:

Napačno	**Pravilno**
vzgojno izobraževalni	vzgojno-izobraževalni
psiho-fizični	psihofizični
10milimetrski	10-milimetrski
zemljiško knjižni	zemljiškoknjižni

Znam. Razumem. Želim vedeti še več.

VAJA 1: Dopolnite.

Besedna zveza	**Tvorjenka iz besedne zveze = 1 beseda (zloženka)**
3 minute	
16 GB	
50 let	
	nizkotonski
sodna medicina	
	literarnozgodovinski
gospodarska politika	